Taula

Pòrtic

Josep Maria Domingo
Mossèn Anton Navarro, setembre de 2025 9

Introducció

Núria Alturo
Oblit i actualitat del poeta Anton Navarro 13

I

Sebastià Pons
La Ribagorça en el corpus literari d'Anton Navarro: l'esperança de son poble era l'honor de ses muntanyes 29

Jordi Suïls
Els textos occitans d'Anton Navarro 49

Joan Ramon Piqué
Mossèn Anton Navarro com a folklorista 73

Maria Alba Fransi & Pilar Fransi
Les plantes en la poesia de mossèn Anton Navarro 95

II

Pau M. Duran Castillo
La dimensió religiosa de mossèn Anton Navarro: «L'Amor qui d'amor morí» 111

Lídia Larrañaga de Bofarull
*Eren Equis i Navarro (col·laboradors d'*El Diario de Lérida*) la mateixa persona? Un estudi de lingüística forense* 127

Sergi Grau
El Navarro erudit: la cultura clàssica i la cultura europea en els textos de Recitacions 149

Francesc Cortès
L'obra musicada d'Anton Navarro en el context de l'època: una finestra oberta al temps 169

III

Anna Fernàndez-Clot
El llibre Pirinenques *(1903) i la projecció d'Anton Navarro com a poeta* 191

Joan Ramon Veny Mesquida
Les balades d'Anton Navarro 209

Josepa Feixa Altarriba
La poesia d'Anton Navarro en l'àmbit escolar. De l'aula al territori: educació literària i memòria cultural 223

Xavier Macià
El poema «La mort del vell pastor» 243

Abstracts 253

Sobre els autors 261

Mossèn Anton Navarro, setembre de 2025

Josep Maria Domingo
(Universitat de Barcelona)

Van advertir-ne fa anys Joan Cornudella i Xavier Macià: per a Navarro, capellà, moralista, pedagog, publicista, equipat d'una sòlida vocació intel·lectual, a mercè de tantes sol·licitacions i exigències, la poesia era una zona d'intersecció que permetia el somni d'una plenitud sense conflicte —com un rerepaís essencial. Va ser de bon començament una poesia atenta a estímuls i a compromisos acreditats. Un de bàsic: transmetre el testimoni meravellat d'una orografia espectacular, la del seu Pirineu, i del paisatge humà que l'acompanyava. Verdaguer com a lliçó, naturalment. L'ombra allargada de Verdaguer, que Navarro va admirar tant, no va deixar de projectar-se sobre el nostre poeta en una aventura creativa que el diàleg permanent amb els coetanis anava conformant: s'hi va poder llegir, en efecte, l'absolutització transcendental de la Natura tan del tombant de segle (i Massó i Torrents incorporava Navarro en l'*Antologia de poetes catalans d'avui* de la «Biblioteca Popular de L'Avenç», 1913) o, més tard, l'adhesió possible a aquella «plenitud de la poesia catalana» feta, deia Folguera, de «voluntat de selecció», de «continència de bromera lírica» i d'«austeritat anecdòtica» (i Tomàs Garcés dedicava a Navarro un dels quadernets d'«Els Poetes d'Ara», 1924). Sempre, en qualsevol cas, hi va ser evident, amb el testimoni cristià («Jo veig la faç de Déu en tota cosa»), el culte a un espai (el del seu país, «a dalt de muntanya») i a la vida humil que s'hi desplegava. A *Poetes Catalans Moderns*, Bofill i Ferro, circumspecte, havia deixat anotat, de Navarro, que els seus versos «sempre donen la impressió d'un ofici ple d'honradesa, d'un treball seriós i feliç». És un fet que ara, amb la feina ben feta de tanta gent (al capdavant Núria Alturo, Joan Cornudella, Xavier Macià, Jordi Suïls: salut!), som en condicions de percebre millor la singular intensitat de «moments de vida» que contenen els versos de Navarro, de *Pirinenques* (1903) a *Roses i estels* (1925) i *Poema del Ribagorça* (1929). «Moments de vida»: la simple veritat de la connexió

essencial d'un temps i un espai transmesa a través del llenguatge —la simple veritat, reblaríem amb Macià, que «El lloc és un bocí del que tu ets».

Les jornades celebrades al Pont de Suert del 4 al 6 de setembre de 2025, les intervencions de les quals recull aquest volum, han estat una nova i incisiva crida a l'ordre en l'apreciació global de Navarro —dels «molts hòmens» que també era Navarro («Cada home porta en si molts hòmens», va deixar escrit). En l'apreciació no només del poeta, sinó de l'intel·lectual que va haver de mantenir un comerç ardu amb el seu temps (temps de canvi social i d'història accelerada), inclosa l'autoritat eclesiàstica a què es devia —car l'ombra de Verdaguer era allargada, en efecte, no només en clau literària. Les jornades han estat una prometedora amalgama de dades sorprenents, de descobertes textuals, d'enfocaments inèdits i d'exàmens esmolats, i han permès d'imaginar accions raonables de difusió i de dinamització i compilacions alhora filològicament competents i materialment dignes de l'obra de Navarro. I, sobretot, han servit per corroborar l'existència efectiva de la massa crítica i de la imprescindible acció col·legiada de persones i institucions que ha de fer possible tot plegat. *Gaudeamus*.

Oblit i actualitat del poeta Anton Navarro

Núria Alturo
(Universitat de Barcelona)

D'Anton Navarro s'ha dit molt que va ser l'hereu més destacat de la poesia de Jacint Verdaguer. Altres, tot i admetre-li uns inicis verdaguerians, l'han considerat més proper a l'estètica de Joan Maragall. Però les primeres poesies publicades de Navarro en mitjans barcelonins —el rovell de l'ou de la intel·lectualitat catalanista—, l'any 1903, van aparèixer a la revista *Catalunya*, dirigida per Josep Carner (vegeu l'article d'Anna Fernàndez-Clot, en aquest volum), especialment, i a la revista *Joventut*, dirigida per Lluís Via —de filiació modernista. I sabem que, durant la primera dècada del segle xx, Navarro va ser un model respectat pels joves que començaven a iniciar-se en el Noucentisme a Sabadell —un context social i cultural tradicionalista on els pressupòsits modernistes no acabaven de quallar i on, en canvi, una figura com la de Navarro era vista com una innovació respecte dels autors de la Renaixença (Comadran 2014: 74–81; 2018: 244). De la seva possible adscripció a un model concret, el mateix Navarro se'n desentenia el 1911, en una carta oberta de resposta a Francesc Montañà (Navarro 1911a: 2), que li havia demanat que opinés sobre els nous corrents literaris. En aquesta carta, Navarro afirmava que ell no es considerava ni verdaguerià, ni maragallià, ni carnerià, sinó que ell escrivia tal com li plaïa fer-ho. Va conrear el vers de mètrica popular i el sonet; va escriure algun conte (pocs); va traduir del llatí al català i del català al castellà; va col·laborar assíduament en la premsa amb textos sobre llengua, literatura, filosofia, història, vida quotidiana…, amb poemes i amb proses poètiques, i va defugir absolutament, conscientment, la novel·la.

Certament, la influència de l'obra de Verdaguer és molt present en els primers poemes de Navarro, i l'admiració que sent per ell l'expressa en diversos llocs (Navarro 1902: 65, 1905a: 7–8, 1908, 1913a). Però el 1904, en una carta que adreça a Miquel Costa i Llobera, manifesta la voluntat de tenir present el consell que aquest poeta li ha donat, quant al fet que li convé allunyar-se del lèxic de

Verdaguer. A més, en aquesta mateixa carta, compara *L'Atlàntida* de Verdaguer i *La deixa del geni grec* de Costa i Llobera, i és aquest segon llibre el que motiva una admiració més entusiasta per part de Navarro:

> ¡Quin plasticisme!, ¡quin treball de cisell de Fídias!, ¡quina sobrietat i quanta bellesa! [...] Lo poema de vostè il·lumina com l'obra del vident i *l'Atlàntida* emborratxa com l'apoteosi d'un colós. *L'Atlàntida* és humana, son poema [el de Costa] diví. Aquella [l'Atlàntida] és filla d'una fantasia fecundíssima i exhuberant; *La deixa del geni grec* m'apar lo fruit d'un geni superior que ha vist l'essència de la bellesa i porta una estètica celestial en son cap i en ses pupil·les (Navarro 1904).

D'influències literàries, en va tenir, Navarro; però no tant per la voluntat d'escriure seguint estètiques i models concrets, sinó perquè era un lector voraç i curiós, tant del que li agradava més com del que no: els autors llatins i grecs, la literatura europea clàssica i moderna (vegeu l'article de Sergi Grau, en aquest volum), la tradició bíblica i cristiana, els autors catalans; poesia, assaig i novel·la. De tot el que llegia, només considerava veritable art allò que creia que connectava amb l'essència de l'ànima humana. El fet poètic neix, segons Navarro, de la idealització i sublimació (també divinització) de les emocions humanes: l'amor, la tristor, els somnis, les esperances... Sense això, la poesia només és construcció escolar, art de la paraula, però no poesia. Per a Navarro, són poetes, en aquest sentit, Homer, Dant, Mistral, Verdaguer... com també ho seria, si sabés llegir i escriure, el pastor Cassany, que li parla de costums i cançons de muntanya. No ho són, en canvi, els qui s'encotillen en les normes d'escoles que, dogmàticament, imposen el model a seguir: «Avui la poesia s'és desfesomiada. En lloc de pobles que la inspirin, sols hi ha escoles que li marquen son migrat pas per la terra» (Navarro 1905b: 7–8).

L'etiqueta *verdaguerià* i, no tant, la de *maragallià* han fet mal a la comprensió de l'obra de Navarro en l'àmbit acadèmic, perquè en subordinar-lo al nom d'autors consagrats en el cànon, la seva aportació ha estat desatesa i ignorada. També hi han fet mal etiquetes com *ruralisme* aplicades a tota una sèrie d'autors entre els quals Navarro apareix com un exemple més; amb una evident desatenció

al fet que, en la seva obra, el ruralisme no és recuperació romàntica dels orígens catalans seculars (que també), sinó sobretot experiència present, viscuda des de la infantesa, d'un poeta nascut a la Ribagorça de pare aranès (Macià 1988, Alturo & Macià 2023, i, en aquest volum, Fransi & Fransi, Piqué, Pons i Suïls). O, no cal dir-ho, el fet que fos capellà, que generava (com també va passar amb Verdaguer) una prevenció fonamentada en prejudicis antisotanescos. No hi devia ajudar tampoc la relació de Navarro amb els intel·lectuals del grup de Francesc Matheu —enfrontats amb la colla dels joves de l'Ateneu (Josep Carner, Josep M. de Sagarra, mossèn Clascar...) per qüestions com la del model de llengua literària. O les simpaties vers Navarro de mossèn Alcover, amb qui el nostre poeta col·laborava des del 1902 en l'obra del *Diccionari català-valencià-balear*.[1] Tampoc hi devia ajudar el fet que Joaquim Folguera adoptés un criteri generacional a l'hora de triar els autors de l'estudi *Les noves valors de la poesia catalana* (1919), que en va deixar fora Navarro —sempre present, en canvi, en les antologies de poesia catalana dels anys anteriors (la de L'Avenç de 1913b, la d'Alexandre Plana de 1914, la *Lectura popular* d'Ilustració Catalana de 1915 i les antologies escolars que esmenta Josepa Feixa, en aquest volum). Encara que la intenció de Folguera no fos pas donar compte de la poesia catalana del moment, sinó parlar dels nous poetes que estaven fent aportacions rellevants. A banda de Verdaguer i Maragall —que va incloure com a precedents històrics—, Folguera va limitar la llista d'autors al grup noucentista i als mallorquins (Sullà 1976: 16–17), tot ignorant l'afinitat estètica entre aquests poetes i Navarro —que es desprèn de la carta de Navarro a Costa i Llobera que hem esmentat més amunt.

Entre 1914 i 1922, Navarro va mantenir viu el seu activisme cultural, educatiu i de militància política de base; però no va publicar cap llibre. L'any 1922 va publicar *De l'infinit poema* (Navarro 1922)

1. També va voler col·laborar amb el *Diccionari General de la Llengua Catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans. El seu nom apareix a la llista de «col·laboradors actuals» del diccionari que es publica al número d'abril-desembre de 1913 del *Butlletí de Dialectologia Catalana* (Oficines del Diccionari General de la Llengua Catalana 1914a). Se'l dona de baixa el 1914 (Oficines del Diccionari General de la Llengua Catalana 1914b), coincidint amb un període de mala salut de Navarro i del seu trasllat de Montclar d'Urgell a Lleida.

i va ser nomenat Mestre en Gai Saber als Jocs Florals de Barcelona. El poema «Quan les pomeres floriran. Balada de l'amor que torna», un dels tres que el van fer mereixedor d'aquest reconeixement, i que inclou al llibre, esdevindria el seu poema editat més vegades en més llocs diferents. Després d'això se'l va tornar a incloure en altres antologies; la més rellevant, segurament, dins la col·lecció «Els poetes d'ara», editada per Tomàs Garcés, que el 1924 dedicava un llibret a la seva poesia (Navarro 1924). També el 1924 es va publicar el primer volum de l'obra completa de l'escriptor llatí Ausoni, que Navarro va editar i traduir al català juntament amb Carles Riba (Ausoni 1924, 1928). Les personalitats tan diferents de Riba i de Navarro, així com les diferències en la sistematicitat de les tasques d'edició entre els dos autors (vegeu l'article de Sergi Grau en aquest volum), no devien contribuir gaire, tampoc, al fet que Carles Riba, tan rellevant com va ser en la definició del cànon, es plantegés en cap moment de tenir en compte l'obra d'Anton Navarro. Després d'això Navarro va publicar altres poemaris, va seguir col·laborant amb els intel·lectuals i mitjans catòlics i més conservadors que li eren afins, i va mantenir l'activisme cultural vinculat sobretot als Jocs Florals (el 1934 és un dels mantenidors dels Jocs Florals de Barcelona, amb Pompeu Fabra com a president). La seva obra es va seguir incloent en algunes antologies, i els seus textos van anar apareixent regularment en diverses publicacions periòdiques fins al seu assassinat a Barcelona, el 26 de desembre de 1936.

Hi ha motius per pensar que, en el moment en què va desaparèixer mossèn Navarro, la seva obra estava «a punt de ser poderosament rehabilitada»; tal com opinava, informalment, Domingo (2025), que assenyalava que a la generació dels anys trenta ja no li interessaven els enfrontaments entre models literaris de les dècades anteriors, i que, en canvi, «el que interessava [de Navarro] era la veu d'un poeta susceptible de ser llegit com el llegia Tomàs Garcés». És significatiu, en aquest sentit, que el 1941 Joan Llongueras dediqués un article absolutament laudatori a l'obra de Navarro, que no es va arribar a publicar (Llongueras 1941). O, com també destacava Domingo (2025), que Sebastià Sánchez-Juan inclogués el record de mossèn Anton Navarro en una antologia de poemes seus de 1974 que va dedicar als poetes de la seva joventut que li interessaven

(Sánchez-Juan 1974: 38). Però aquesta rehabilitació va quedar estroncada amb la mort del poeta i la guerra civil.

Durant els anys quaranta i cinquanta es van publicar esporàdicament, en algunes revistes i antologies, uns pocs poemes de mossèn Navarro. Però no va aparèixer cap estudi sobre la seva figura i la seva obra fins el 1962, quan Rafael Espanyol, fill d'una neboda seva, en publica una biobibliografia al butlletí del Centre Comarcal Lleidatà de Barcelona. Aquest treball, del tot ignorat per l'acadèmia, va quedar oblidat fins que als anys vuitanta Josep Borrell (1984) i Xavier Macià (1988) van iniciar la tasca de recuperació de l'obra de Navarro.[2] Entre 1994 i 2004, Xavier Macià (de Viu de Llevata, a la Ribagorça, i professor de literatura catalana contemporània) i Joan Cornudella (filòleg català de Juneda, una vila important en la biografia de Navarro) van publicar alguns estudis sobre l'obra de Navarro i van editar diverses antologies de la seva obra (vegeu les referències incloses a Alturo & Macià 2023):[3] uns treballs rigorosos i fonamentals que, tanmateix, no van servir perquè els acadèmics més influents, tots vinculats a Barcelona, paressin atenció a l'obra d'Anton Navarro.

El resultat de tot això és que a la *Història de la literatura catalan*a més recent, de set volums, publicada per Enciclopèdia Catalana i Editorial Barcino, només hi apareix una única referència a mossèn Anton Navarro: la seva inclusió en l'*Antologia de poetes catalans d'avui de 1913* (Casacuberta 2020: 152).

El 2022 es va iniciar una nova etapa en la recuperació de l'obra de Navarro, ara empresa per dos ribagorçans: de nou Xavier Macià, professor de la Universitat de Lleida, i jo mateixa, de la Universitat de Barcelona. Els fruits d'aquesta col·laboració són, hores d'ara, sis

2. Entre Borrell (1984) i Macià (1988) es publica pòstumament l'assaig *Poetes catalans moderns* de Jaume Bofill i Ferro (1986), que esmenta breument Navarro (Bofill 1986: 154). Divuit anys abans, el mateix Bofill, amb Antoni Comas, no havien inclòs Navarro a l'antologia *Un segle de poesia catalana*, publicada el 1968 per Editorial Destino.

3. Cal fer esment també de Suïls (2006), que inclou Navarro en un article sobre la literatura de temàtica pirinenca fins a mitjan segle xx, i de Cornudella (2023), que l'inclou en l'article «Panoràmica dels Jocs Florals en terres lleidatanes (1912-1953)».

articles publicats entre 2023 i 2025 (Macià & Alturo 2023, Alturo & Macià 2023 i 2024, Alturo & Ferruz 2025, Alturo 2025a i 2025b) i un inventari, encara sense tancar, de l'obra de Navarro. Aquest inventari inclou 865 títols de poemes i textos en prosa de tipologia diversa escrits en català (més de mil, si tenim en compte el que aporta Lídia Larrañaga en aquest volum), que inclouen diversos discursos i articles. A més, s'han trobat dinou poemes de Navarro en castellà i dos en occità, i diverses traduccions del llatí al català i del català al castellà. D'altra banda, s'han recollit les referències a Navarro publicades en la premsa entre 1894 i 1936, i s'han identificat quaranta-nou peces musicals basades en poemes d'Anton Navarro, de divuit compositors diferents.

Tot aquest material ha fet aflorar la presència freqüent de Navarro en els ambients culturals de la seva època, el seu activisme catalanista i educatiu, i les seves qualitats com a orador i lector. A més, la presència de la seva obra en revistes, diaris, butlletins i actes de certàmens poètics, entre 1894 i 1936, és abassegadora: només els textos publicats en revistes, butlletins i diaris inclouen més de nou-cents títols apareguts en vuitanta-vuit mitjans diferents entre 1900 i 1958, tant a Catalunya (sobretot), com a València, les Illes Balears i la Catalunya del Nord. D'altra banda, sabem que va guanyar més de quaranta premis en certàmens poètics diversos.

El volum de l'inventari, i l'abast de l'obra empresa, ens va empènyer l'any 2024 a promoure l'estudi de l'obra de Navarro entre altres investigadors. Ho vam fer a partir de la tasca ja feta (publicacions i inventari), que vam voler posar a disposició d'altres estudiosos interessats en l'estudi de l'obra de Navarro. Amb aquesta voluntat, vam proposar a Jordi Suïls, responsable d'un curs d'estiu que la Universitat de Lleida organitza al Pont de Suert des del 2014, sempre sobre temes pirinencs i des d'una perspectiva interdisciplinària, que l'edició del curs de 2025 es dediqués exclusivament a mossèn Anton Navarro. Ens hi empenyia el fet que aquest any se celebrava el cent vintè aniversari de la publicació de *La balada de l'hivern* (1905), un dels dos llibres més singulars, més originals, d'Anton Navarro en relació amb la literatura del seu temps (juntament amb el *Poema del*

Ribagorça, 1929).[4] La proposta es va acceptar i es va acabar concretant en el curs *Allà en mon país. Curs d'estiu sobre Anton Navarro*, celebrat al Pont de Suert del 4 al 6 de setembre del 2025, amb xerrades a les tardes i sortides guiades als matins (vegeu la crònica del curs publicada a la revista *Estudis Romànics*, Alturo 2026).

El títol del curs, «Allà en mon país» correspon al primer vers del poema «Hosanna», que tanca el llibre *Cançons perdudes* (1912), un llibre valuós que Macià (2025) subratllava que caldria estudiar específicament.[5] Aquest títol és ben suggerent i representatiu del concepte de *país* en Navarro: un *país* que era per a ell, en primer lloc, el seu país de muntanya —com encara ho és avui per a la gent de la Ribagorça quan diuen que algú «és del país» (que s'identifica com a algú vinculat a les valls de Ribagorça: des de les valls de Benasc, Isàvena, Castanesa, Barravés i Boí fins a la Terreta, la Llevata, i els plans de Suert i Tor)—; però també la nació catalana.

El curs el van organitzar Jordi Suïls (Universitat de Lleida), Núria Alturo (Universitat de Barcelona) i Manel Rivas (Arxiu Comarcal

4. Aquest aniversari també va donar lloc a l'organització, per part del Consell Comarcal de l'Alta Ribagorça, d'un espectacle participatiu, poètic i musical, que va suposar la implicació de la societat civil en la posada en valor i la difusió de la figura i l'obra de mossèn Anton Navarro. L'espectacle, que està disponible a YouTube (Consell Comarcal de l'Alta Ribagorça 2025), es va estrenar a Vilaller, Barruera i el Pont de Suert els dies 19 de novembre i 14 i 19 de desembre de 2025, respectivament, amb la participació d'una quarantena de persones de tots els municipis de la comarca i una assistència de públic de gairebé vuit-centes persones (Francino 2026). La direcció i dramatúrgia les va assumir Eduard Muntada, amb la col·laboració de Manel Muñoz; la composició i direcció musical, Lluís Cartes; la coordinació tècnica, Jordi Massana, amb Josep M. Rispa en la coordinació institucional; l'espai sonor i la il·luminació, Jan Miranda, amb la col·laboració de Marc Guàrdia; l'execució tècnica de l'escenografia i el disseny gràfic del cartell, Miquel Vives i Berta Fueyo, respectivament. L'espectacle va comptar amb el finançament de la Diputació de Lleida – Institut d'Estudis Ilerdencs, l'Institut per al Desenvolupament de l'Alt Pirineu i Aran (IDAPA) i el Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Hi van col·laborar els ajuntaments del Pont de Suert, Vall de Boí i Vilaller. A més, va servir per retre homenatge a l'il·lustrador pontarrí Sebastià Jordà, *Patxanet*, mort el mateix 2025 i autor de la il·lustració del «Cant final» de *La balada de l'hivern*, publicada el 2017 (Navarro 2017), que es va incloure al cartell de l'espectacle.

5. El títol «Allà en mon país» va ser un suggeriment de Josep M. Domingo per al curs de setembre de 2025, que agraïm.

de l'Alta Ribagorça), amb la col·laboració de Joan Lluís (tècnic de l'Arxiu). No ens va semblar possible que una crida a la participació pogués atraure un nombre d'investigadors suficient, atès que, com ja s'ha dit, l'obra de Navarro havia quedat gairebé oblidada des dels darrers estudis i edicions que se'n van fer entre 1984 i 2004, i no hi havia, en aquests moments, altres investigadors que s'estiguessin interessant específicament per l'obra de Navarro, tret de casos com el de Marc Comadran —que havia estudiat la relació de Navarro amb els intel·lectuals de Sabadell (Comadran 2014 i 2018). Hi havia, això sí, una certa presència testimonial de la figura i l'obra de Navarro en treballs i accions de difusió com Sánchez i Vilanova (2008), Piqué (2015) o Navarro (2016 i 2017), entre d'altres, i s'havien inclòs poemes de Navarro en algunes de les antologies més recents (Fatjó 2011 i Pont & Pàmias 2019). Calia, doncs, per tal d'aplegar un nombre de treballs suficient i divers, fer una proposta diferent.

Un any abans del curs, es van decidir els temes que valia la pena tractar i es va confeccionar una llista de persones que es va creure que podrien fer un acostament a la matèria d'estudi amb resultats satisfactoris. Amb alguns reajustaments (no tothom amb qui es va parlar va acceptar la proposta), la llista de ponents va quedar finalment en dotze persones que van abordar onze aspectes diferents de l'obra de Navarro: la Ribagorça com a objecte de representació i subjecte que s'expressa (Sebastià Pons), els textos occitans i la visió de la Vall d'Aran (Jordi Suïls); la figura del poeta com a recol·lector i transmissor de la cultura popular ribagorçana (Joan Ramon Piqué) i com a testimoni de la flora pirinenca de principis del segle xx (M. Alba Fransi i Pilar Fransi); la dimensió religiosa de Navarro, entre la cosmovisió d'un sacerdot i l'espiritualitat franciscana (Pau Duran); la possibilitat que la sèrie *Marginal*, publicada a *El Diario de Lérida*, entre 1909 i 1911, signada amb el pseudònim Equis, sigui obra d'Anton Navarro (Lídia Larrañaga); l'interès de Navarro per la cultura clàssica i la literatura europea que testimonien els articles que publica en la sèrie *Recitacions*, d'*El Diario de Lérida*, entre 1911 i 1913 (Sergi Grau); la recepció de l'obra de Navarro entre els compositors musicals del seu temps i en una relectura contemporània (Francesc Cortès); l'entrada de Navarro en l'univers de la intel·lectualitat catalanista i la configuració del seu primer llibre, *Pirinenques*

(Anna Fernàndez-Clot); les balades en l'obra d'Anton Navarro i les propietats formals, mètriques, de la seva poesia (Joan Ramon Veny); i, finalment, la vinculació de Navarro amb el món educatiu —com a educador i com a poeta present en antologies escolars— i, amb els ulls d'avui, la pertinència d'incloure la seva poesia en els currículums educatius, amb propostes didàctiques incloses (Josepa Feixa).

El volum que teniu a les mans inclou, doncs, les onze ponències que es van presentar el setembre de 2025 al Pont de Suert, a més de dues contribucions especials de Josep M. Domingo i de Xavier Macià. Domingo va ser convidat al curs del Pont de Suert com a observador i presentador; amb la finalitat que, des d'aquestes funcions, contribuís a l'objectivitat de les qüestions que es plantegessin al llarg del curs. El «Pòrtic» amb què presenta aquest volum recull les seves impressions en aquest sentit. A Xavier Macià se li va demanar que llegís i comentés el poema «La mort del vell pastor». La seva intervenció es va enregistrar en vídeo i s'ha transcrit per a aquest llibre, amb algunes notes dels editors. La contribució de Macià tanca la tercera part del volum, que hem volgut dedicar especialment a la poesia de Navarro, l'element basilar de la seva obra.

La publicació d'aquests treballs a la col·lecció *Trossos*, de la Càtedra Màrius Torres i Pagès editors, constitueix un pas més en la represa, en l'àmbit acadèmic, de la investigació sobre l'obra d'Anton Navarro, i esdevé, en aquest sentit, una eina fonamental per al propòsit de situar adequadament Anton Navarro entre el conjunt d'autors que formen el patrimoni literari català del segle xx. La Càtedra, que ja havia contribuït abans a la difusió de l'obra d'aquest autor mitjançant la digitalització i l'accés públic d'una part de la seva obra, aposta ara també per situar la recerca sobre la figura i l'obra d'Anton Navarro al costat de la d'altres autors significatius de la literatura de Ponent: Màrius Torres, Guillem Viladot, Josep Vallverdú, entre d'altres.

Alguns temes que són rellevants en aquest camí han quedat fora d'aquest llibre: el paper actiu de Navarro en la difusió de l'ideal catalanista a través del seu activisme cultural i educatiu; la seva contribució al moviment jocfloralista; la seva relació amb la jerarquia eclesiàstica; la seva contribució a la configuració de l'estètica literà-

ria de les primeres dècades del segle xx; la xarxa àmplia de relacions personals que estableix, que es pot resseguir en cartes privades i públiques, en la seva participació en actes culturals (com a organitzador o convidat), en les dedicatòries dels seus poemes i en les que li dediquen altres a ell; els processos de revisió dels seus poemes, que es poden resseguir en les diverses edicions que en publica —en especial les alternances entre prosa poètica i vers—; les funcions del títol en la seva obra —de vegades amb els mateixos títols per a versions en prosa o en vers del mateix text, però també per a textos diferents—; les personalitzacions de la natura que trobem en alguns dels seus textos; la seva traducció del *Càntic dels càntics* del llibre de Salomó (Navarro 1911b) i la presència dels elements bíblics en la seva obra; les aportacions de Navarro al repertori lèxic català; les característiques lingüístiques del seu estil literari; i tants altres temes… Queda també per fer la tasca d'editar adequadament l'obra completa de mossèn Anton Navarro. Però ja és això el que preteníem ara com ara: engrescar i obrir portes.

Referències bibliogràfiques[6]

Alturo 2025a: Núria Alturo, «Anton Navarro: traduccions i textos en prosa», *Llengua & Literatura*, 35, p. 27–47; en línia: <https://revistes.iec.cat/index.php/LLiL/article/view/154046/152132>

Alturo 2025b: Núria Alturo, «El testimoni d'Anton Navarro sobre una variant poc coneguda del topònim "Valldeixils" a la Noguera», *Nokaria*, 4, p. 99–103; en línia: <https://museucn.com/ca/publicacions/nokaria/nokaria-4.html>

Alturo 2026: Núria Alturo, «"Allà en mon país. Curs d'estiu sobre Anton Navarro" (el Pont de Suert, del 4 al 6 de setembre del 2025)», *Estudis Romànics*, 48, 610–611; en línia: <https://revistes.iec.cat/index.php/ER/article/view/156546>

Alturo & Ferruz 2025. Núria Alturo & Daniel Ferruz, «*Dels quatre vents* d'Eduard Toldrà: rapsòdia clàssica», *Revista catalana de musicologia*, 18, p. 41–66; en línia: <https://revistes.iec.cat/index.php/RCMus/article/view/155853/153306>

6. Totes les consultes a internet s'han fet el 2 de febrer de 2026.

Amb la col·laboració de

Diputació de Lleida

Trossos és una col·lecció
de l'Aula Màrius Torres
www.catedramariustorres.udl.cat

Consell d'edició:
Jaume Aulet (Universitat Autònoma de Barcelona), Xavier Macià (Universitat de Lleida), Jordi Malé (Universitat de Lleida), Montserrat Roser (University of Kent), Donatella Siviero (Università degli Studi Messina) i Joan R. Veny (Universitat de Lleida).

© 2026 dels textos, els seus autors
© 2026 de la supervisió científica: Aula Màrius Torres
© 2026 d'aquesta edició: Pagès editors, S L
Sant Salvador, 8 – 25005 Lleida
editorial@pageseditors.cat
www.pageseditors.cat

Primera edició: setembre de 2026
DL: L 652-2026
ISBN: 978-84-1303-740-0
Imprès a Arts Gràfiques Bobalà, S L
www.bobala.cat

Relligat a Enquadernacions Prats XXI, S L

imprès a **lleida**

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només es pot fer amb l'autorització dels seus titulars, llevat de l'excepció prevista per la llei. Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos, <www.cedro.org>) si necessiteu fotocopiar, escanejar o fer còpies digitals de fragments d'aquesta obra.